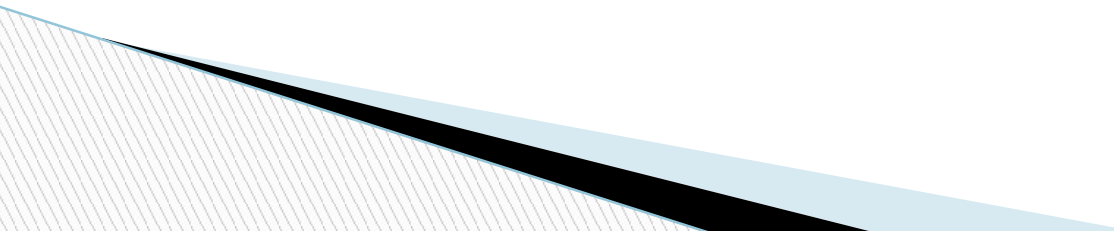

Лекція 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ ПРАВА

План

1. Право в системі соціального регулювання.
 2. Поняття та ознаки права. Функції та принципи права.
 3. Норма права, її структура та види.
 4. Форми (джерела) права.
 5. Система права та система законодавства.
 6. Поняття, структура та види правовідносин.
-

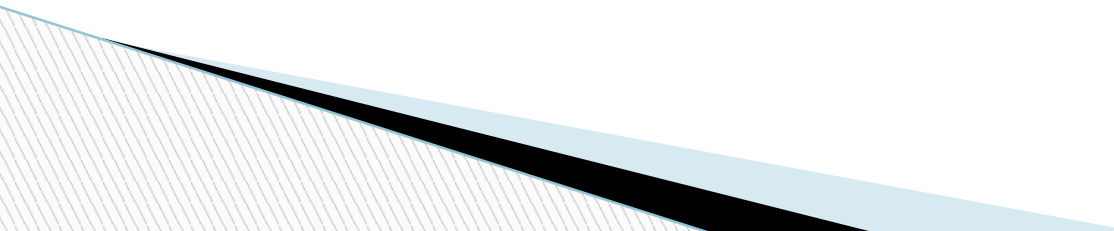
1. Право в системі соціального регулювання

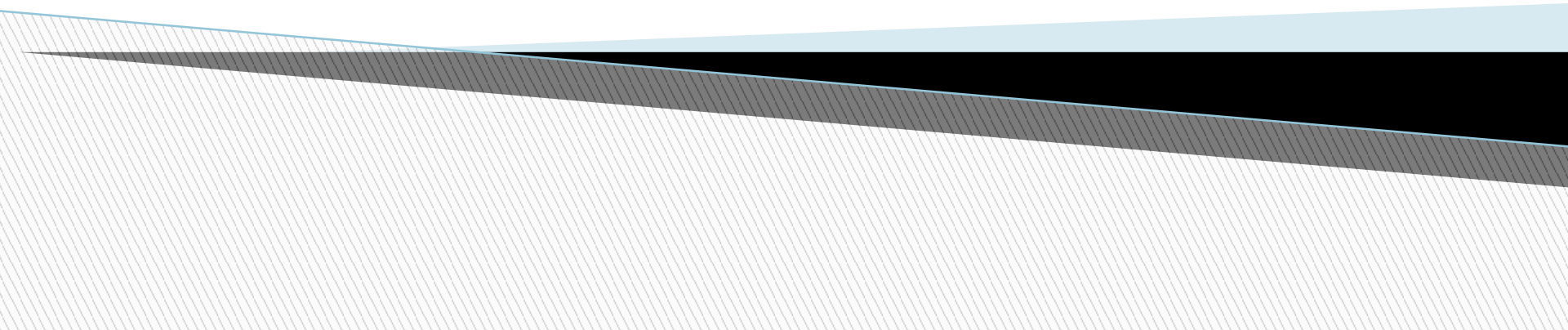
Соціальні норми

– це стійкі форми суспільних зв'язків, що виражають загальні правила поведінки людей, їх груп, спільнот та інших соціальних інститутів та забезпечують стабільність існування і розвитку суспільства.

Види соціальних норм:

- релігійні норми;
 - норми моралі;
 - звичаєві норми;
 - корпоративні норми;
 - політичні норми;
 - норми права.
-

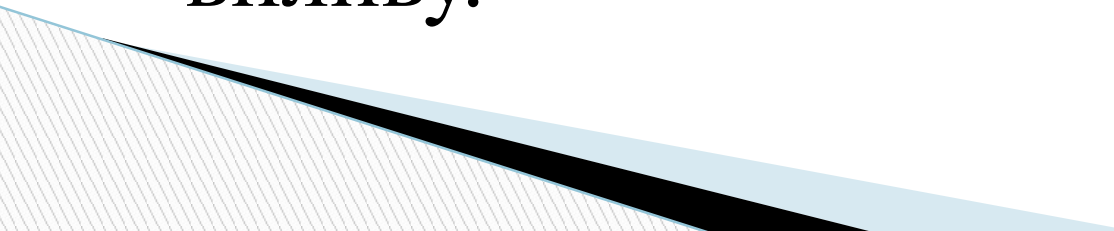
2. Поняття та ознаки права. Функції та принципи права

Право (в об'єктивному значенні)

– це система спрямованих на врегулювання суспільних відносин загальнообов'язкових формально-визначених юридичних норм, що встановлюються (санкціонуються) державою та забезпечуються засобами державного впливу.

Ознаки права:

- нормативність;
 - системність;
 - загальнообов'язковість;
 - формальна визначеність;
 - встановлення (санкціонування) державою;
 - забезпеченість засобами державного впливу.
-

Право (у суб'єктивному значенні)

– це міра юридично можливої поведінки особи, спрямованої на забезпечення її власних інтересів і потреб.

Функції права – це основні напрями впливу права на суспільні відносини, що забезпечують їх стабільність і упорядкованість.

Загально-соціальні функції:

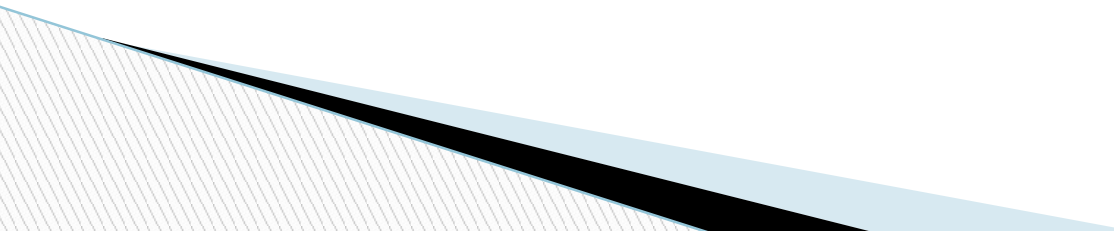
- економічна;
- політична;
- виховна;
- комунікативно-інформаційна.

Спеціально-юридичні функції:

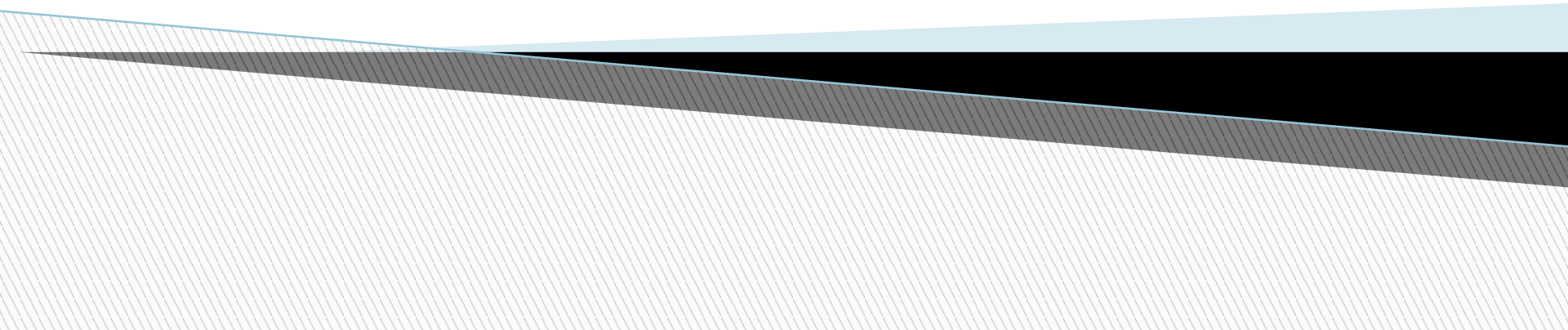
- регулятивно-статична;
- регулятивно-динамічна;
- охоронна;
- оцінна.

Принципи права – це основоположні ідеї, що характеризують зміст права, його сутність і призначення в суспільстві.

Види принципів права:

- загальноправові принципи (принципи законності, верховенства права, поваги до прав людини, справедливості тощо);
 - галузеві принципи (принцип невідворотності покарання, презумпція винуватості);
 - міжгалузеві принципи (презумпція невинуватості, принцип змагальності сторін).
-

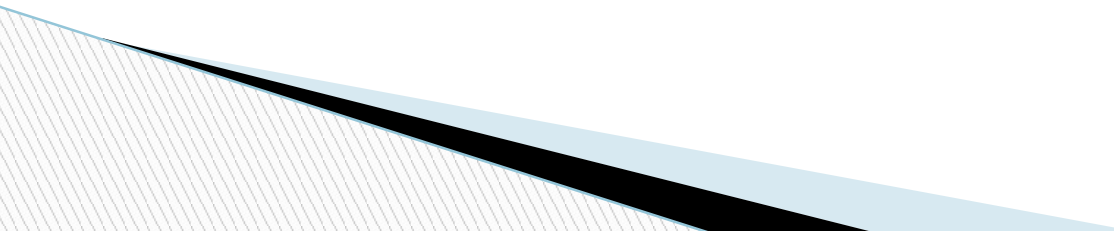
3. Норма права, її структура та види

Норма права

– це загальнообов'язкове формально-визначене правило поведінки, що встановлюється (санкціонується) і забезпечується державою та спрямовується регулювання певного виду суспільних відносин.

Ознаки норми права:

- загальнообов'язковий характер;
 - формальна визначеність;
 - спрямованість на регулювання певного виду суспільних відносин;
 - встановлюється (санкціонується) державою;
 - забезпеченість засобами державного впливу, в т.ч. примусу;
 - системність.
-

Структура норми права – це внутрішній зміст правової норми, що виражається у наявності логічно пов'язаних між собою елементів.

Елементи структури норми:

- ▣ **Гіпотеза** – структурний елемент норми права, що описує конкретні обставини (умови) за наявності або відсутності яких реалізується дана норма.
- ▣ **Диспозиція** – структурний елемент норми права, в якому безпосередньо закріплюється те чи інше правило поведінки, тобто конкретні права та обов'язки суб'єктів правовідносин.
- ▣ **Санкція** – структурний елемент норми права, що передбачає наслідки порушення правової норми, визначає вид та міру відповідальності для суб'єкта, що вчинив правопорушення.

Класифікація правових норм

4. За сферою дії:

1. За роллю у механізмі правового регулювання:
- регулятивні;
 - охоронні.
2. За методом регулювання:
- імперативні;
 - диспозитивні;
 - рекомендаційні.

- норми загальної дії;
- норми обмеженої дії;
- локальні норми.

5. За змістом:

- правонаділяючі;
- зобов'язальні;
- заборонні.

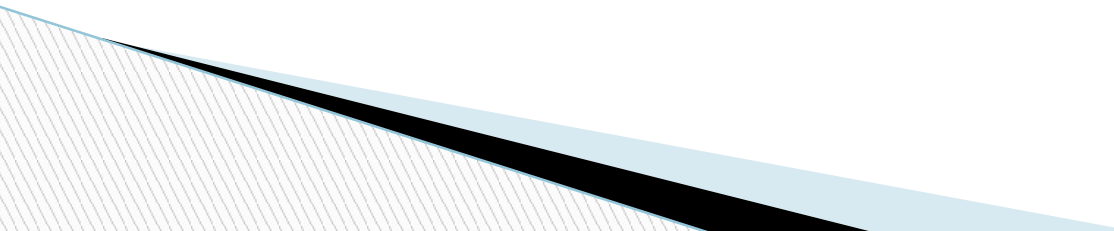
3. За предметом (галузями) регулювання:

кримінально-правові, цивільно-правові, адміністративно-правові, конституційно-правові тощо.

4. Форми (джерела) права

Форми (джерела) права – це способи зовнішнього вираження і закріплення правових норм:

- правовий звичай;
 - правовий прецедент;
 - правова доктрина;
 - нормативно-правовий договір;
 - нормативно-правовий акт.
-

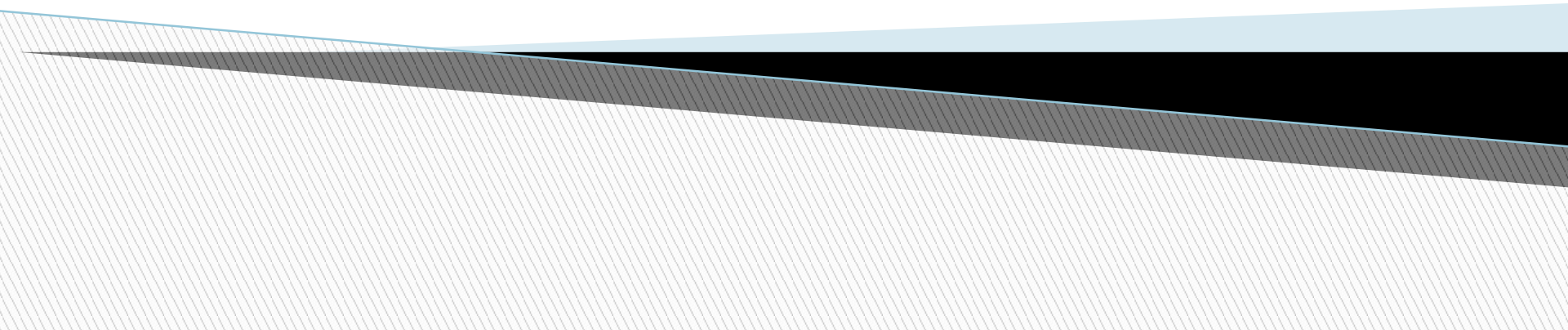
Нормативно-правовий акт

– це офіційний письмовий документ, що містить норми права і видається компетентним правотворчим органом із дотриманням встановленої процедури.

Ознаки нормативно-правового акту:

- містить норми права, змінює або скасовує їх;
- має чітко визначену документальну форму;
- приймається компетентним правотворчим органом державної влади чи посадовою особою, що відповідно до законодавства наділені правом видавати визначені нормативно-правові акти;
- приймається і реалізується із дотриманням особливої процедури;
- нормативно-правові акти не персоніфікуються, тобто вони адресуються або усім, або невизначеному колу суб'єктів.

5. Система права та система законодавства

Система права – це внутрішня структура права, що відображає єдність і диференціацію взаємопов'язаних між собою правових норм, інститутів та галузей.

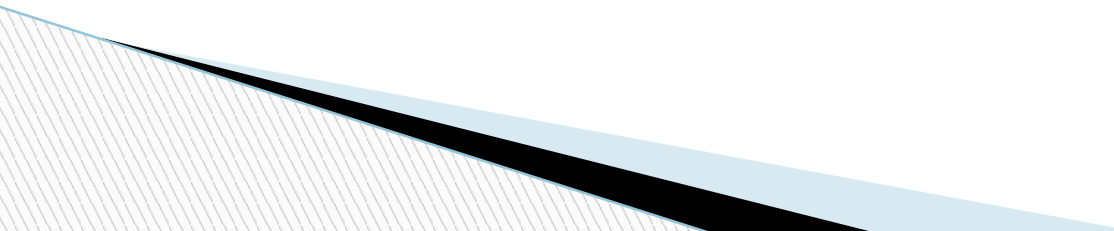
Система романо-германського права

- ▣ публічне право (конституційне, кримінальне, фінансове, адміністративне);
- ▣ приватне право (цивільне, сімейне, торговельне).

Система англо-американського права

- ▣ загальне право (право власності, податкове, морське);
- ▣ право справедливості (право довірчої власності, акціонерне);
- ▣ статутне право (екологічне, право соціального забезпечення).

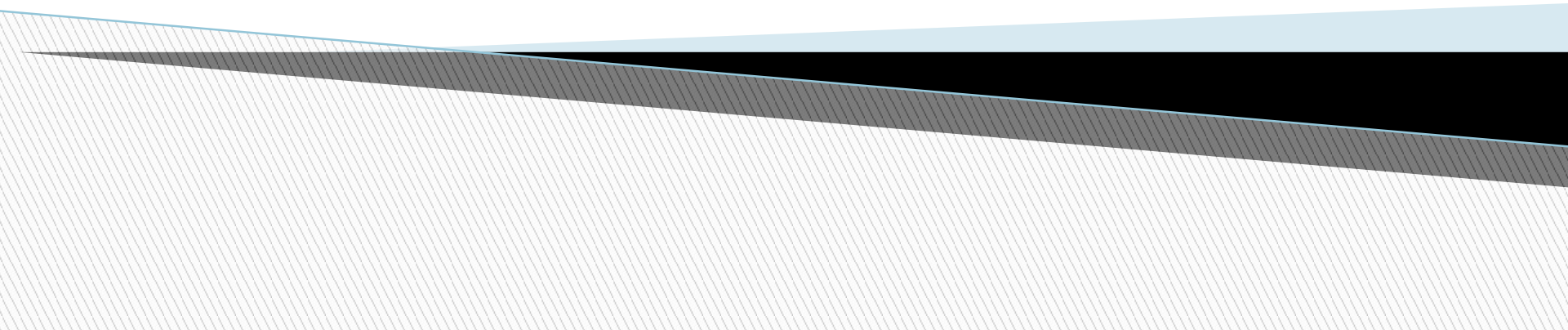
Елементи системи права:

- ▣ **галузь права** – відокремлена сукупність правових норм, що регулюють якісно однорідні суспільні відносини;
 - ▣ **підгалузь права** – сукупність правових норм, що регулюють більш вузькі, ніж галузі права, групи суспільних відносин.
 - ▣ **інститут права** – це відокремлена група правових норм, що регулюють суспільні відносини конкретного виду.
-

Види правових інститутів:

- ▣ **галузеві** (інститути дарування, заповіту) та **міжгалузеві** (інститути договору, вини);
- ▣ **регулятивні** (інститут купівлі-продажу, оренди) та **охоронні** (інститут цивільно-правової відповідальності);
- ▣ **матеріальні** (інститути кредиту, поставки) і **процесуальні** (інститути апеляційного та касаційного оскарження).

6. Поняття, структура та види правовідносин

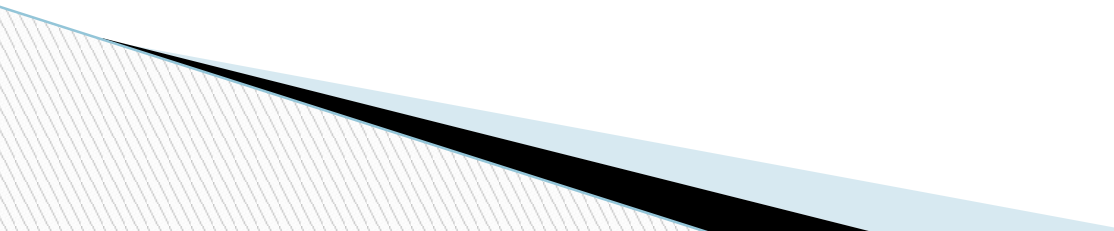

Правовідносини – це урегульовані правом суспільні відносини, учасники яких наділяються суб'єктивними правами та юридичними обов'язками.

Ознаки правовідносин:

- є різновидом суспільних відносин;
- виникають, змінюються та припиняються під впливом правових норм;
- учасники правовідносини пов'язані між собою суб'єктивними правами та юридичними обов'язками;
- характеризуються чіткою визначеністю та персоніфікацією прав та обов'язків учасників.
- мають вольовий характер;
- охороняються державою.

Структура правовідносин:

- ▣ **суб'єкт правовідносин** – індивід чи організація, які на підставі правових норм наділяться суб'єктивними правами та юридичними обов'язками, тобто можуть бути учасниками правовідносин;
 - ▣ **об'єкт правовідносин** – соціальні блага та цінності, на які спрямовуються суб'єктивні права та обов'язки учасників правовідносин;
 - ▣ **зміст правовідносин** – взаємні права та обов'язки учасників правовідносин.
-

Правосуб'єктність – це передбачена нормами права здатність суб'єкта бути учасником правовідносин.

Елементи правосуб'єктності:

- ▣ **правоздатність** – це визначена нормами права здатність суб'єкта мати суб'єктивні права та юридичні обов'язки.
- ▣ **дієздатність** – це визначена нормами права здатність суб'єкта своїми діями набувати суб'єктивні права та юридичні обов'язки.
- ▣ **деліктоздатність** – це здатність особи нести відповідальність за вчинене ним правопорушення.

Види правовідносин:

1. За функціональним спрямуванням

- регулятивні;
- охоронні.

учасників:

- прості;

2. За рівнем індивідуалізації учасників:

- абсолютні (невизначені);
- відносні (визначені).

4. За спрямуванням прав та обов'язків учасників:

- односторонні;
- двосторонні.

Юридичні факти

– це конкретні життєві обставини, із настанням яких норми право пов'язують виникнення, зміну або припинення правовідносин.

Види юридичних фактів:

1. За вольовою ознакою:

- події;
- дії.

2. За характером наслідків:

- правостворюючі;
- правозмінюючі;
- правоприпиняючі.

3. За тривалістю:

- одноактні;
 - триваючі;
- продовжувані.

4. За складом:

- прості (власне факти);
- складні (фактичні склади).

